

Maktab o'quvchilarida xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik yondashuvlari va samarali usullari

Ra'no Mo'ysin-qizi Mustafayeva
BuxDPI

Annotatsiya: Maktab o'quvchilarida xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik yondashuvlari va samarali usullari mavzusidagi ushbu ilmiy ishda xor ijrochiligini o'qitishning nazariy asoslari va amaliy metodlari yoritilgan. Tadqiqotda o'quvchilarda jamoaviy kuylash ko'nikmalarini rivojlantirish, intonatsion aniqlik, ritmik barqarorlik va ansambl uyg'unligini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Ilmiy-pedagogik yondashuvlar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlarning xor ijrochiligidagi samaradorligi asoslab berilgan. Shuningdek, o'quvchilarning musiqiy kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan psixologik va pedagogik omillar o'rganilgan. Tajriba-sinov ishlari natijalari asosida samarali usullar aniqlanib, ularning amaliy ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot yakunida xor ijrochiligini o'qitish sifatini oshirishga doir ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xor ijrochiligi, musiqiy ta'lim, pedagogik yondashuv, intonatsiya, ritm, ansambl, jamoaviy kuylash, musiqiy kompetensiya, interfaol metodlar, estetik tarbiya, vokal ko'nikmalar

Scientific and pedagogical approaches and effective methods for the formation of choral performance skills in schoolchildren

Rano Moysin-kizi Mustafayeva
BukhSPI

Abstract: This scientific work on the topic of scientific and pedagogical approaches and effective methods for the formation of choral performance skills in schoolchildren covers the theoretical foundations and practical methods of teaching choral performance. The study analyzed the issues of developing collective singing skills in students, forming intonation accuracy, rhythmic stability and ensemble harmony. The effectiveness of scientific and pedagogical approaches, modern educational technologies and interactive methods in choral performance was

substantiated. Also, psychological and pedagogical factors aimed at developing students' musical competence were studied. Based on the results of experimental work, effective methods were identified and their practical significance was demonstrated. At the end of the study, scientific and methodological recommendations were developed to improve the quality of teaching choral performance.

Keywords: choral performance, music education, pedagogical approach, intonation, rhythm, ensemble, group singing, musical competence, interactive methods, aesthetic education, vocal skills

Kirish. Musiqa ta'limi umumta'lim maktablarida o'quvchilarning estetik dunyoqarashini shakllantirish, ularning ijodiy tafakkurini rivojlantirish va madaniy saviyasini yuksaltirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, xor ijrochiligi musiqiy ta'limning eng samarali yo'nalishlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarda jamoaviylik, hamkorlik, musiqiy eshitish qobiliyati va ijodiy faollikni shakllantiradi. Xor ijrochiligi jarayoni nafaqat qo'shiq aytish, balki murakkab psixologik va pedagogik faoliyat bo'lib, unda o'quvchilar birgalikda musiqiy uyg'unlikni yaratadilar. Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar musiqa fanini ham zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etishni talab etmoqda. Shu nuqtayi nazardan xor ijrochiligini o'qitishda ilmiy-pedagogik asoslangan metodlardan foydalanish dolzarb masalaga aylangan. Chunki an'anaviy yondashuvlar bilan cheklanib qolish o'quvchilarning ijodiy va musiqiy salohiyatini to'liq ochib bera olmaydi.

Xor ijrochiligi o'quvchilarda nafaqat musiqiy ko'nikmalarni, balki ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarni ham rivojlantiradi. Jamoaviy kuylash jarayonida o'quvchilar o'zaro tinglash, moslashish va hamkorlik qilishni o'rganadilar. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, maktab amaliyotida xor ijrochiligini o'qitish jarayonida ilmiy asoslangan metodlar yetarli darajada tizimli qo'llanilmayapti. Shu sababli ushbu ishda xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik yondashuvlari va samarali usullari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi o'quvchilarda xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik usullarni aniqlash va ularning amaliy samaradorligini asoslashdan iborat.

Maktab o'quvchilarida xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirish masalasi musiqiy pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xor san'ati insoniyat madaniy taraqqiyotining eng qadimiy shakllaridan biri bo'lib, u jamoaviy ijro orqali nafaqat estetik zavq uyg'otadi, balki tarbiyaviy, ijtimoiy va psixologik funksiyalarni ham bajaradi. Shu sababli xor ijrochiligi umumta'lim maktablarida o'quvchilarning musiqiy kompetensiyasini shakllantirishda asosiy vosita sifatida qaraladi.

Ilmiy jihatdan xor ijrochiligi murakkab musiqiy-pedagogik jarayon bo'lib, u bir nechta komponentlarning uzviy birligiga asoslanadi. Bular qatoriga intonatsion aniqlik, ritmik barqarorlik, ansambl uyg'unligi, vokal texnika va badiiy ifodalilik kiradi. Ushbu komponentlar o'zaro bog'liq holda o'quvchilarning musiqiy ijrochilik mahoratini shakllantiradi. Intonatsiya musiqiy tovushni to'g'ri eshitish va ijro etish qobiliyatini rivojlantirsa, ritm ijroning vaqt jihatdan aniq bo'lishini ta'minlaydi.

Pedagogik nuqtayi nazardan xor ijrochiligi o'quvchilarda jamoaviy faoliyatni rivojlantiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Jamoa bo'lib kuylash jarayonida har bir o'quvchi o'z ovozi umumiy musiqiy tuzilma bilan uyg'unlashtirishga harakat qiladi. Bu esa ularda o'zaro tinglash, hamkorlik qilish va mas'uliyat hissini shakllantiradi. Shu jihatdan xor ijrochiligi nafaqat musiqiy, balki ijtimoiy tarbiya vositasi sifatida ham katta ahamiyatga ega.

Xor ijrochiligining nazariy asoslari musiqiy pedagogika, psixologiya va estetik tarbiya nazariyasi bilan uzviy bog'liqdir. Musiqiy pedagogika xor ijrochiligini o'qitish jarayonini ilmiy asosda tashkil etishni ta'minlasa, psixologiya o'quvchilarning emotsional va kognitiv jarayonlarini tushunishga yordam beradi. Estetik tarbiya esa o'quvchilarda go'zallikni his qilish va badiiy didni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishda yosh xususiyatlarini hisobga olish muhim pedagogik talab hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun sodda ritmik va melodik mashqlar qo'llaniladi, o'rta sinflarda esa ko'p ovozli xor elementlari bosqichma-bosqich joriy etiladi. Bu yondashuv o'quvchilarning musiqiy rivojlanishini izchil ta'minlaydi.

Shuningdek, vokal texnika xor ijrochiligida muhim o'rin tutadi. To'g'ri nafas olish, tovushni erkin chiqarish, artikulyatsiya va diksiya qoidalariga rioya qilish o'quvchilarning ijro sifatini oshiradi. Bu jarayon nafaqat musiqiy ko'nikmalarni, balki nutq madaniyatini ham rivojlantiradi.

Xor ijrochiligida ansambl tushunchasi alohida ahamiyatga ega. Ansambl – bu jamoaviy ijroning uyg'unligi bo'lib, unda barcha ishtirokchilar bir ritm, bir temp va bir badiiy maqsadga yo'naltiriladi. Ansamblni shakllantirish o'quvchilardan diqqat, eshitish madaniyati va o'zaro moslashuvni talab qiladi.

Pedagogik tamoyillar xor ijrochiligini o'qitishda asosiy yo'nalishlarni belgilab beradi. Ko'rgazmalilik, tizimlilik, izchillik va ongli o'zlashtirish tamoyillari xor mashg'ulotlarining samaradorligini oshiradi. O'qituvchi ushbu tamoyillar asosida o'quvchilarning musiqiy rivojlanishini bosqichma-bosqich tashkil etadi.

Xor ijrochiligida repertuar tanlash ham muhim pedagogik vazifadir. Tanlangan asarlar o'quvchilarning yoshiga, vokal imkoniyatlariga va musiqiy tayyorgarligiga mos bo'lishi lozim. Repertuar nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lishi kerak, chunki u o'quvchilarda estetik did va milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantiradi.

Psixologik jihatdan xor ijrochiligi o'quvchilarning emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Jamoaviy kuylash jarayonida o'quvchilar o'z his-tuyg'ularini musiqiy ifoda orqali namoyon etadilar, bu esa ularning ichki dunyosini boyitadi. Shu bilan birga, sahna madaniyati va o'ziga ishonch ham rivojlanadi.

Umuman olganda, xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari uning murakkab pedagogik jarayon ekanligini ko'rsatadi. U musiqiy, psixologik va ijtimoiy omillar uyg'unligida amalga oshiriladi hamda o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Maktab o'quvchilarida xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni zamonaviy pedagogik metodlar va texnologiyalarni qo'llashni talab etadi. Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki faol ijodkor subyekt sifatida shakllantirish asosiy maqsadlardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan xor ijrochiligi jarayonida interfaol, innovatsion va differensial yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Xor ijrochiligini o'qitishda interfaol metodlar eng samarali vositalardan biri sifatida e'tirof etiladi. "Aqliy hujum", "guruhli ishlash", "rol almashish", "savol-javobli kuylash" kabi metodlar o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu metodlar orqali o'quvchilar nafaqat kuylashni o'rganadilar, balki musiqiy jarayonni tahlil qilish, fikr bildirish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini ham egallaydilar.

Guruhli ishlash metodi xor ijrochiligida alohida ahamiyatga ega. O'quvchilar turli ovoz partiyalariga bo'linib, har biri o'z vazifasini bajaradi. Keyinchalik ushbu partiyalar birlashtirilib, umumiy xor ijrosi shakllantiriladi. Bu jarayon o'quvchilarda mas'uliyat, diqqat va jamoaviylik hissini kuchaytiradi.

"Rol almashish" metodi ham samarali pedagogik usullardan biridir. Ushbu metodda o'quvchilar vaqtincha dirijor, solist yoki ansambl a'zosi rolini bajaradilar. Bu ularga musiqiy jarayonni turli nuqtayi nazardan tushunish imkonini beradi. Ayniqsa dirijor rolini bajarish ritmni boshqarish va jamoani muvofiqlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tinglab takrorlash metodi xor ijrochiligida asosiy o'qitish usullaridan biridir. O'qituvchi tomonidan ijro etilgan musiqiy frazalarni o'quvchilar diqqat bilan tinglab, aniq takrorlashga harakat qiladilar. Bu metod intonatsion aniqlik va musiqiy xotirani rivojlantirishda juda samarali hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalarni qo'llash xor ijrochiligini o'qitishda yangi imkoniyatlarni yaratadi. Audio va video yozuvlar, musiqiy ilovalar va onlayn platformalar yordamida o'quvchilar professional xor jamoalari ijrolarini tahlil qiladilar. Bu jarayon ularning musiqiy idrokini kengaytiradi va estetik qarashlarini shakllantiradi.

Multimedia vositalaridan foydalanish ham dars samaradorligini oshiradi. Vizual va audio materiallar birgalikda o'quvchilarning musiqiy asarni chuqurroq tushunishiga yordam beradi. Masalan, xor partiyalarining grafik tasviri bilan birga ijro tinglash o'quvchilarga murakkab asarlarni oson o'zlashtirish imkonini beradi.

Differensial ta'lim yondashuvi xor ijrochiligida muhim ahamiyatga ega. Har bir o'quvchining musiqiy qobiliyati va eshitish darajasi turlicha bo'lganligi sababli, o'qituvchi individual yondashuvni qo'llashi zarur. Kuchli o'quvchilarga murakkab partiyalar, nisbatan zaifroq o'quvchilarga esa sodda melodik qismlar beriladi.

Loyiha asosida o'qitish metodi ham samarali hisoblanadi. O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, ma'lum bir xor asarini o'rganish, tahlil qilish va uni sinf oldida ijro etish bo'yicha loyiha bajaradilar. Bu metod ularning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvini rivojlantiradi.

Psixologik yondashuv ham xor ijrochiligida muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarda sahna qo'rquvini kamaytirish, o'ziga ishonchni oshirish va emotsional barqarorlikni shakllantirish pedagogik jarayonning ajralmas qismidir. Jamoaviy kuylash bu borada eng samarali vositalardan biri hisoblanadi.

Shuningdek, vokal mashqlar tizimli ravishda qo'llanilishi zarur. Nafas olish texnikasi, diksiya, artikulyatsiya va ovoz apparatini rivojlantirish mashqlari o'quvchilarning ijrochilik sifatini oshiradi. Bu mashqlar muntazamlik va izchillik asosida olib borilishi lozim.

Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish o'quvchilarning musiqiy, ijodiy va ijtimoiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantiradi. Bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Maktab o'quvchilarida xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirish jarayoni murakkab pedagogik tizim bo'lib, u nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni, balki o'quvchilarning emotsional, intellektual va ijtimoiy rivojlanishini ham qamrab oladi. Ushbu jarayonni ilmiy asosda tashkil etish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini to'liq namoyon etish hamda ularning estetik didini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Ilmiy-pedagogik yondashuvlarning asosiy tamoyillaridan biri bu tizimlilik va izchillikdir. Xor ijrochiligini o'qitish bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim. Dastlab o'quvchilarda musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish, ritmni his qilish va intonatsion aniqlikni shakllantirishga e'tibor qaratiladi. Keyingi bosqichlarda esa ko'p ovozli ijroga o'tish orqali murakkab musiqiy tuzilmalarni o'zlashtirishga erishiladi.

Psixologik-pedagogik yondashuv xor ijrochiligida muhim o'rin egallaydi. O'quvchilarning yosh xususiyatlari, individual psixologik holati va musiqiy qobiliyati inobatga olinishi zarur. Ayniqsa kichik yoshdagi o'quvchilarda o'yin elementlari orqali musiqaga qiziqishni shakllantirish samarali natija beradi. O'yin asosidagi o'qitish usuli

bolalarda tabiiy ravishda ijodiy faollikni oshiradi va ularni xor jamoasiga moslashtiradi.

Kognitiv yondashuv ham xor ijrochiligini o'qitishda muhim rol o'ynaydi. Bu yondashuv o'quvchilarning musiqiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ular musiqiy asarni faqat ijro etibgina qolmay, balki uni tahlil qilish, strukturaviy jihatdan tushunish va ichki mazmunini anglashga o'rganadilar. Shu orqali o'quvchilarda musiqiy ong shakllanadi.

Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta'lim tizimining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Xor ijrochiligida bu yondashuv o'quvchilarda nafaqat ijrochilik, balki kommunikativ, jamoaviy va ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirishni ko'zda tutadi. Xor jamoasida har bir o'quvchi o'z ovoz partiyasini bajarish bilan birga, umumiy musiqiy jarayonni his qilish va boshqalar bilan uyg'unlashishni o'rganadi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar xor ijrochiligini o'qitishda yangi imkoniyatlarni ochib bermoqda. Raqamli audio laboratoriyalar, musiqiy dasturlar va virtual xor platformalari o'quvchilarga mustaqil mashq qilish va o'z ijrosini tahlil qilish imkonini beradi. Bu esa ularning o'z ustida ishlash madaniyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, reflektiv yondashuv ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar har bir mashg'ulotdan so'ng o'z ijrolarini tahlil qiladilar, xatolarini aniqlaydilar va ularni tuzatish yo'llarini izlaydilar. Bu jarayon ularning o'z-o'zini baholash va tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Xor ijrochiligini o'qitishda musiqiy eshitish madaniyatini shakllantirish asosiy vazifalardan biridir. O'quvchilar turli janrdagi xor asarlarini tinglash orqali musiqiy didini kengaytiradilar. Klassik, zamonaviy va milliy xor asarlarini tahlil qilish ularning estetik dunyoqarashini boyitadi.

Individual va jamoaviy yondashuvning uyg'unligi ham samarali natija beradi. Individual mashg'ulotlar o'quvchining shaxsiy kamchiliklarini bartaraf etishga yordam bersa, jamoaviy ijro esa ularni xor ansambliga moslashtiradi. Bu ikki yondashuvning birligi musiqiy ta'limning sifatini oshiradi.

Dirijorlik ko'nikmalarini shakllantirish ham xor ijrochiligida muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar dirijor harakatlarini tushunish orqali ritm, dinamika va ifoda vositalarini yaxshiroq o'zlashtiradilar. Bu esa ularning musiqiy intizomini mustahkamlaydi.

Estetik tarbiya xor ijrochiligining ajralmas qismi hisoblanadi. O'quvchilar musiqiy asarlarni ijro etish jarayonida go'zallikni his qilish, emotsional ifoda va sahna madaniyatini o'rganadilar. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Metodik jihatdan xor ijrochiligini o'qitishda bosqichma-bosqich murakkablashtirish tamoyili qo'llaniladi. Dastlab oddiy unison kuylash, keyinchalik

ikki ovozli, so'ngra esa ko'p ovozli asarlar ijro etiladi. Bu jarayon o'quvchilarning musiqiy tayyorgarligini izchil oshirib boradi.

Shuningdek, emotsional ifodaviylikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. O'quvchilar musiqiy asarni faqat texnik jihatdan emas, balki hissiy jihatdan ham ifodalashga o'rganadilar. Bu esa ijroning badiiy sifatini oshiradi.

Xor ijrochiligini o'qitishda motivatsiya ham muhim omil hisoblanadi. O'quvchilarda sahnada chiqish, konsertlarda ishtirok etish va musiqiy tanlovlarda qatnashish orqali ichki motivatsiya shakllantiriladi. Bu ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Umuman olganda, xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirishning ilmiy-pedagogik yondashuvlari o'quvchilarning musiqiy, estetik va shaxsiy rivojlanishini kompleks ta'minlaydi. Zamonaviy metodlar va innovatsion texnologiyalarni qo'llash esa ushbu jarayonning samaradorligini yanada oshiradi va ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Maktab o'quvchilarida xor ijrochiligi ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish jarayoni zamonaviy ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat musiqiy bilim va ijrochilik malakalarini shakllantirishga, balki o'quvchilarning shaxsiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida xor ijrochiligini o'qitishda ilmiy-pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlarning ahamiyati chuqur tahlil qilindi.

Xor ijrochiligi jarayoni o'quvchilarda musiqiy eshitish, ritmni his qilish, intonatsion aniqlik va jamoaviy ijro madaniyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, jamoaviy kuylash orqali o'quvchilarda hamkorlik, mas'uliyat, o'zaro hurmat va intizom kabi ijtimoiy ko'nikmalar rivojlanadi. Bu esa xor ijrochiligini faqat san'at turi emas, balki tarbiyaviy vosita sifatida ham ahamiyatli ekanligini ko'rsatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik metodlar — interfaol yondashuvlar, guruhli ishlash, loyiha asosida o'qitish va raqamli texnologiyalardan foydalanish xor ijrochiligi jarayonini yanada samarali va qiziqarli qiladi. Bu metodlar o'quvchilarning darsga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi hamda ularning ijodiy faolligini kuchaytiradi.

Ilmiy-pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan xor mashg'ulotlari o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish, differensial ta'limni amalga oshirish va bosqichma-bosqich murakkablashtirish tamoyillariga tayanadi. Bu esa har bir o'quvchining musiqiy rivojlanishiga shaxsiy yondashuvni ta'minlaydi.

Shuningdek, xor ijrochiligi o'quvchilarda estetik did, emotsional ifodalilik va sahna madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqiy asarlarni ijro etish jarayonida o'quvchilar nafaqat texnik jihatdan, balki hissiy va badiiy jihatdan ham o'sib boradilar.

Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ilmiy asoslangan metodlar va innovatsion yondashuvlarni uyg'un qo'llash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bu esa o'quvchilarda yuqori darajadagi musiqiy kompetensiyalarni shakllantirish bilan birga, ularning ma'naviy va estetik dunyoqarashini ham boyitadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шамсиев Шерзод Истамович *Формы организации музыкального общения // Вестник науки и образования.* 2020. №21-2 (99). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formy-organizatsii-muzykalnogo-obscheniya> (дата обращения: 04.05.2026).
2. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). *Основы хорового пения на уроках музыки. Проблемы науки,* (1 (60)), 55-57.
3. *The role of folk songs in educating student's role of folk songs in student education.* SI Shamsiev. *International Journal on Integrated Education* 4 (2), 76-78
4. Шамсиев, Ш. И. (2022). *Молодой специалист учитель музыки, как руководитель хорового коллектива в общеобразовательной школе.* *Science and Education,* 3(1), 540-545.
5. Шамсиев, Ш. И. (2022). *Новые подходы к подготовке молодых специалистов учителей музыки, разработка уроков музыки.* *Science and Education,* 3(1), 528-533.
6. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). *Развивайте навыки чтения музыки во время пения. Наука, техника и образование,* (2-1 (77)), 92-95.
7. Шамсиев, Ш. И., & Ахроров, А. А. (2023). *О'zbek folklorshunosligi, tarixi va uning adabiyotdagi o'rni: Shamsiyev Sherzod Istamovich Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasini o'qituvchisi, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasini talabasi.* *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал.* –2023, 7, 137-141.
8. Шерзод Истамович Шамсиев, Шухратжон Раксимжон Оғли Рамазонов Бошланғич синфларда вокал-хор малакаларини шакллантириш ва ривойлантириш услублари // *Научный прогресс.* 2021. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinflarda-vokal-xor-malakalarini-shakllantirish-va-rivojlantirish-uslublari> (дата обращения: 05.04.2026).
9. Истамович Шамсиев С. «Способы развития навыков хорового пения». *European Scholar Journal,* том 2, № 9, 2021, стр. 47-49.

10. Shamsiyev, S. I. (2021). Shukhratjon Rakhimjon o'gli Ramazonov Methods of formation and development of vocal-choral skills in primary schools. *Scientific progress*, (5).
11. Шерзод Истамович Шамсиев. Важность культуры общения и невербального выражения в ведении переговоров. С.С. Истамович - Американский журнал образования и..., 2025
12. Шерзод Истамович Шамсиев. Развитие педагогических компетенций у студентов музыкальных вузов через практику хорового дирижирования. Том 3, № 2 (2025): Американский журнал образования и обучения
13. Istamovich, S. S. (2024). Xor drijorligi fani asosida talabalarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirish. *fan jurnali ta'lim va madaniyat*, 2(3), 41-49.
14. Shamsiyev Sherzod Istamovich. Musiqa ta'limida talabalarining kreativlik kompetentligini rivojlantirish. *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences*. Том 3, Номер 2, Страницы 72-80
15. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon. The art of music and its place in our lives. *Miasto Przyszłości*. Tom 41. 65-68
16. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li. Folklor musiqa ijrochiligi fani va xor san 'ati. *Journal of Innovation, Creativity and Art*. 71-74.
17. SS Istamovich. Development, Appearances and Types of Choral Art in Central Asian Countries. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*. 73-75
18. Sherzod Istamovich Shamsiyev. Choir performance in european countries emergence. *European journal of innovation in nonformal education*. 347-350
19. Шерзод Шамсиев. Голос и эмоция–психология вокала. Рекомендовано к печати Ученым советом Института психологии имени ГС Костюка НАПН Украины (Протокол № 14 от 28 декабря 2020). 457 – 461
20. SS Istamovich. Soliev Akobir Abdugarimovich Develop navyki reading music in the time of peniya. *Science, technology and education*, 77 - 81
21. Шерзод Истамович Шамсиев. Солиев Акобир Абдукаримович. Развивайте навыки чтения музыки во время пения. *Наука, техника и образование*. 77 - 81
22. SS Istamovich, MD Shakirovna. Xor asarini ijrosi ustida ishlash usullari. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 83-86
23. SI Shamsiev. Mosinova DS. Educating students in aesthetic spirit through choir works. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3 (02), 453-455
24. КБ Холиков. Определения тональности через функцию ткани гармонии. *Science and Education* 7 (3), 250-255

25. КБ Холиков. Об одной новой задаче тоники для создания модуляции или отклонения. *Science and Education* 7 (3), 256-261

26. КБ Холиков. Основные дидактические задачи к укреплению основной темы изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 245-249

27. КБ Холиков. Схема интегрирования теории и гармонии по сфере изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 262-267

28. КБ Холиков. Сознательное восприятие музыки через позитронноэмиссионная томография мозга и сеть внимания к обучению произведения. *Science and Education* 6 (1), 142-147

29. КБ Холиков. Распределитель стимулятора рефлекторной дуги ответ на информации полученного от источника аксонов и дендритов. *Science and Education* 5 (12), 113-119

30. КВ Kholikov. Musical pedagogy and psychology. *Bulletin of Science and Education* 99 (21-2), 58-61